

INIJOSS

İnönü University International Journal of Social Sciences / İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,

Volume/Cilt 9, Number/Sayı 1, (2020)

<http://inonu.edu.tr/tr/inijoss> --- <http://dergipark.gov.tr/inijoss>

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

Gönderim Tarihi: 15.05.2019 | Kabul Tarihi: 26.06.2020

İMÂMİYYE ŞİASİ KAYNAKLARINDA HZ. MUHAMMED'İN ÖLÜMÜ İLE İLGİLİ SPEKÜLASYONLAR*

Zekeriya Doğrusözlü

Arş. Grv. İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
zekeriya.dogrusozlu@inonu.edu.tr,
<https://orcid.org/0000-0002-5481-7302>

Atıf / Citation: Doğrusözlü, Z. (2020). İmâmiyye Şîası Kaynaklarında Hz. Muhammed'in Ölümü İle İlgili Spekülasyonlar. *İnönü University International Journal of Social Sciences & İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (INIJOSS)*, 9(1), 132-144.

Öz

Hız. Peygamber, daveti sonrasında ölümüne kadar düşmanları tarafından ferdi veya toplu bir şekilde suikast girişimlerine maruz kalmıştır. Gerek kendi tedbirleri gerekse vahiy yoluyla haberdar edilmesi suretiyle bu teşebbüslerin önü alınabilmiştir. Sünnî kaynakların çoğuna göre Hz. Muhammed yakalanmış olduğu sıtma hastalığından dolayı vefat etmiştir. Yine kaynaklarda Yahudi bir kadın tarafından kendisine hediye edilen zehirli yemeğin, bedenini vefatına kadar etkisi altına aldığı ve nihayetinde Hz. Muhammed'in bundan dolayı vefat ettiğine dair görüşler de zikredilmiştir. Geleneğinde şehadet kültürünün önemli bir yeri olan İmâmiyye Şîası'nda ise Hz. Peygamber'in zehirlenmeden dolayı öldüğüne yönelik rivayetler daha çok itibar bulmuştur. Bununla birlikte bazı Şîî müellifler, yakınları tarafından öldürülmüş olabileceği iddiasında da bulunmuşlardır. Bu çalışmada Hz. Peygamber'in ölümü hakkındaki rivayetler bir araya getirilmiş ve İmâmiyye Şîası'nın bu konudaki spekülasyonları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İmâmiyye-Şîası, Hz. Muhammed, Ölüm, Şehadet

* Bu makale "İmâmî-Şîî Kaynaklarında Göre On Dört Masum'un Ölümü ile İlgili İddialar" başlıklı Yüksek Lisans tezimizden üretilmiştir.

SPECULATIONS ABOUT PROPHET MUHAMMAD'S DEATH IN THE İMÂMÎ-SHİ'A SOURCES

Abstract

Prophet Muhammed was subjected to individual or collective assassination attempts by his enemies until his death after his invitation. These initiatives were prevented thanks to information coming through personal measures and revelation. According to most Sunni sources, Hz. Muhammed passed away due to malaria disease. Again, in the sources it is mentioned that, the poisonous food, which was gifted to him by a Jewish woman, affected his body until his death and eventually Muhammad died. In İmâmiyye Shia, which is an important place of martyrdom culture in the tradition, the rumors that the Prophet died due to poisoning were not taken seriously. However, some Shiite authors have also claimed that he may have been killed by his relatives. In this study, the rumors of İmâmiyye Shia relating that Prophet Muhammed was a martyr were traced and subjected to criticism.

Keywords: İmâmî-Shi'a, Hz. Muhammad, martyrdom, death.

Giriş

Hz. Muhammed peygamber olduktan sonra, düşmanları tarafından çok defa canına kastedilmek istenmiştir. Henüz peygamberliğin ilk geldiği yıllarda, Kâbe'yi tavaf ederken müşrikler kendisine saldırmışlar, o esnada orada bulunan Hz. Ebu Bekir'in müdahalesi ile bu saldırı engellenmiştir. (Buhârî, *Fezâilu's-Sahâbe*, 5) Diğer bir gün, Hz. Peygamber Kâbe'nin yanında namaz kılarken Ebû Cehîl onu öldürmek istemiş ve eline aldığı büyük bir taşı onun kafasına atacağı sırada rengi bezi atmış ve vazgeçmiştir. Neden vazgeçtiği sorulduğunda kendisi, o esnada bir anda vahşi bir deve karşına çıktığını ve vazgeçmediği takdirde kendisini parçalayacağını söylemiştir.(Ebû İshak 2018:319-20) Kureyş'in Ümeyye oğullarından Ukbe b. Ebû Muayt ise Hz. Muhammed'i öldüreceğini açıkça ilan etmiştir. Haber Ebû Talip'e ulaştırılınca, kabilesini toplamış ve böyle bir girişimde bulunmaları halinde sonuna kadar onlarla mücadele edeceklerini söyleyerek muhtemel suikast girişimini önlemiştir.(İbn Hişâm t.y.:300) Medine'ye yapılan hicret esnasında Mekkeli müşrikler Daru'n-Nedve'de Hz. Peygamber'i tamamen ortadan kaldırılmasını planlamışlar ve her kabileden bir kişi olmak üzere on kişilik bir suikast timini oluşturmuşlardır. Allah bu girişimden peygamberini haberdar etmiş ve Hz. Peygamber de o gece evini terk ederek müşriklerin bu son teşebbüsünü boşa çıkarmıştır.(İbn Hişâm t.y.:95-98)

Hz Muhammed Medine'ye hicretten sonra da suikast teşebbüslerine maruz kalmıştır. Farklı kişi ve gruplar tarafından gerçekleştirilen bu girişimlerinden ilki Umeyr b. Vehb, Mekkeli müşriklerden Safvân b. Ümeyye'nin kışkırtmasıyla Bedir'de kabilesinden Müslümanlar tarafından öldürülmüş olanların ve esir olan oğlu Vehb b. Umeyr'in intikamını almak için Hz. Peygamber'i öldürmek üzere Medine'ye gelir. Bu durumdan haberdar edilen Hz. Peygamber, ashabından ona karşı tedbirli olmalarını ister. Sonra onun Medine'ye geliş amacını sorar, o da kendisinin fidyesini ödeyip esir olan oğlunu kurtarmak istediğini söyler. Bunun üzerine Hz. Muhammed, onun Medine'ye asıl geliş amacının ne olduğunu söyler ve kendisine Mekke'de iken kendisi ile Safvân b. Ümeyye arasındaki konuşmayı anlatır. Bu mucize karşısında Umeyr b. Vehb Müslüman olur ve oğlunu da fidyeye ödemediği yanına aldığı oğlu beraber Mekke'ye dönerler.(İbn Hişâm t.y.:661-62)

Medine döneminde Mekkeli müşrikler dışında Yahudilerin de suikast teşebbüsleri olmuştur. Medine Yahudileri Hz. Peygamberi yurtlarına davet eder, Hz Peygamber ve ashabı onların mahallesine ulaştıklarında bir evin duvarında gölgesinde dinlenirler. Bu esnada Yahudilerden bir

grup öldürmek için suikast planı yaparlar. Buna göre gölgesinde dinlendikleri evin damına çıkıp Hz. Peygamberin üzerine büyükçe bir kaya bırakacaklardı. Bu durumdan vahiy yoluyla bilgilendirilen Hz. Peygamber ahabî ile beraber aniden oradan ayrılarak bu girişimi de akamete uğrattılar.(İbn Hişâm t.y.:160-62) Yahudilerin diğer bir suikast girişimi ise ferdi olmuştur. Hayber Fethi sonrasında savaşta eşini kaybetmiş Yahudi kadınlardan Zeynep b. Haris kocasını intikamını almak için Hz. Peygamberi öldürmek üzere bir plan yapar. Buna göre Hz. Peygamber ve arkadaşlarını yemeğe davet eder. Daha önceden zehirlemiş olduğu yemeği Hz. Peygamber'e takdim eder. Hz. Muhammed yemekten bir lokma alır o esnada vahiyle yemeğin zehirli olduğu kendisine bildirilince lokmayı tükürür. Ancak buna rağmen zehir bedenine bulaşır ve etkisi vefat edinceye kadar devam eder. Hz. Peygamber'in hayatına kast eden diğer bir topluluk ise münafıklardır. Allah Teâlâ onların Tebuk seferi dönüşünde Hz. Muhammed'i öldürmeye yeltendiklerini ancak başaramadıklarını Kur'an'ı Kerim'de bildirmektedir. (Tevbe, 74)

1. Sünnî Kaynaklarda Hz. Peygamber'in Ölümüyle İlgili Rivayetler

Söz konusu suikast girişimlerden sağ kurtulan Hz. Muhammed, Sünnî tarihçilerin çoğuna göre Hz. Peygamber ömrünün son demlerinden yakalanmış olduğu şiddetli bir hastalık sebebiyle vefat etmiştir. Kaynaklarda Hz. Peygamber'in ölümüne neden olan hastalığı ile ilgili çeşitli sebepler ileri sürülmekle birlikte hadis kitaplarında bu hastalığın zehirlenmeden kaynaklandığına dair rivayetler de bulunmaktadır. Örneğin konu ile ilgili en çok referans gösterilen Hz. Aişe'nin rivayet ettiği bir hadise göre, Hz. Peygamber hasta yatağında iken şöyle demiştir: *"Ey Aişe, Hayber'de yediğim (zehirli) yemeğin acısını hâlâ hissediyorum ve işte şu anda şah damarımın kopma zamanı geldi."* (Buhârî 1895:83; ed-Dârimî 1980; Hanbel 1991:18) Yine bazı kaynaklarda Hayber'deki zehirlenme vakasının yer verildiği yerlerde Buhârî'nin hadisinin farklı varyantlarına atıfta bulunulmuş ve Resulullah'ın nübüvvetinin yanında şehit olmakla da ödüllendirildiği ifade edilmiştir. Ancak, aynı eserlerde Hz. Peygamber'in vefatı işlenirken eceli ile öldüğü zikredilmiştir.(el-Halebî 1969:432; İbn Hişâm t.y.:237)

Bununla birlikte Hz. Peygamber'in şehit olduğu kanaatinde olan ve eserinde vefatı konusuna geniş yer veren İbn Sa'd ve İbn Kesîr gibi tarihçiler ise Abdullah b. Mes'ûd'un şu rivayetini naklederler: *"Hz. Peygamber'in şehit olarak öldüğüne dokuz kez yemin etmem, bir kere yemin etmemden bana daha sevimli gelir. Çünkü Allah onu peygamber olarak seçti ve şehit kıldı."*(İbn Kesîr 2003:239; İbn Sa'd t.y.:201) Zehirlenmeden dolayı onun birçok kez hacamat yaptırdığına dair bir rivayeti de aktaran bu müellifler, son olarak Hz. Aişe'nin hadisini naklederek Hz. Peygamber'in şehit olduğu bilgisini teyid etmişlerdir. (İbn Kesîr 2003:239; İbn Sa'd t.y.:201) Bu rivayetleri değerlendiren muasır İslam tarihçilerinden Muhammed Hamidullah Hz. Peygamber'in Hayber'de zehirli eti yemediğini, bu durumu fark ederek ağzındaki lokmayı çıkarıp attığını, aynı etin bir parçasını yutan bir sahabinin oracıkta öldüğünü hatırlatır ve devamında Hz. Peygamber'in hastalığının herhangi bir zehirlenmeden kaynaklanmadığını ifade etmektedir. (Hamidullah t.y.:226)

Sonuç olarak Hz. Peygamber'in zehirlenmeden dolayı vefat ettiğine dair rivayetler Sünnî kaynaklarda yer almasına rağmen şehit olduğu yönünde genel bir kanaatin olduğu kaydedilmemiştir. Dahası Hz. Peygamber'in vefatı konusunun geçtiği yerlerde şehit olduğundan dahi bahsedilmez. Aslında müelliflerin bu konu ile pek ilgilenmedikleri de dikkatlerden kaçmamıştır. Nitekim Köksal Hz. Peygamber'in hastalığının ne olduğu ile ilgili birçok farklı rivayetini naklederken, söz konusu

hadislere de yer vermiş, fakat onun şehit olduğuna dair herhangi bir ifade kullanmamıştır.(Köksal 1984:89)

2. İmâmiyye Şîası Kaynaklarında Hz. Peygamber'in Ölümüyle İlgili Rivâyetler

Şîa'nın yaşayan en büyük kolu olan İmâmiyye Şîası imâmet temelli bir mezheptir. Bir yönüyle nubüvettin devamı görülen imâmet, bu mezhepte dinin asıllarından biri sayılmaktadır. Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ali ve sırasıyla iki oğlu Hasan ve Hüseyin ile torunlarını Allah'ın emri, Hz. Peygamber'in tayini ve vasiyeti ile meşrû imâm kabul eden İmâmiyye Şîası, karizmatik lider karakterine uygun birçok sıfatı imamlarına nisbet etmişlerdir.(Fığlalı 2011:291; Kubat 2014:162)Buna göre İmamiyye mezhebi imamlarını ilim, ismet vb sıfatlarının yanında şehadet ile de vasıflandırmışlardır. Bu sebeple de tarih boyunca öldürülmüş olmaları polemik konusu olmuşsa da, genel olarak Hz. Peygamber ve bütün imamların şehit olduklarına inanılmaktadır.

Şîi kaynaklarda Hz. Peygamberin nasıl öldüğüne dair ihtilaflara yer verilmesinin yanı sıra kim tarafından öldürüldüğü de tartışılmıştır. Klasik İslam tarihi kaynaklarında, Hz. Peygamber'in ömrün sonlarına doğru yakalanmış olduğu hastalıktan dolayı vefat ettiği zikredilmektedir. Bununla birlikte hadis kaynaklarında, onun Hayber fethinden sonra yemiş olduğu zehirin etkisi ölümüne kadar devam ettiği ve zehrin etkisi ile de hastalanıp öldüğüne dair rivayetler bulunmaktadır. Şîi alimlerin bir kısmı bu rivayetlere dayanarak Hz. Peygamberin söz konusu yemiş olduğu zehirden öldüğünü ve dolayısı ile şehit olduğunu savunmuşlardır. Muasır dönem müelliflerinden bazıları da Hz. Peygamber'in kendisinden sonra Ali'yi imam tayin etmesini engellemek için yakınları tarafından zehirlenerek öldürüldüğünü iddia etmişlerdir. (Bkz. el-Âmilî 2005:182, 1959:89-95)

Erken dönem müelliflerinden Şeyh Sadûk¹ (ö. 381/991)ve ardından gelen bazı İmâmî âlimler, Sünnî kaynaklarda nakledilen benzer rivayetlere eserlerinde yer vererek Hz. Peygamber'in Hayber'de yediği zehirden dolayı öldüğünü ifade etmektedirler. Bununla birlikte klasik dönem İmâmî kaynaklarda Peygamber'in şehit olduğu veya eceli ile öldüğü konusunda genel bir kabul yoktur. İslam tarihçilerinin bu konunun üzerinde durmamasından şikayetçi olan muasır Şîi müelliflerden el-Beyâtî tarihçilerin bu konu ile alakalı ilgisizliğini Peygamberimizin şehit olduğuna dair iddiasında argüman olarak kullanır. Ona göre, tarihçiler Peygamberimizin zehirlenerek şehit olduğunu biliyorlardı, fakat insanlığın efendisi olan peygamberin bir Yahudi kadının eliyle zehirlenerek öldürülmesini ona yakıştıramadıklarından dolayı bu konu üzerinde bilinçli olarak durmamışlardır. Hatta Peygamberimizin şehadeti onlara garib geldiğinden, *Menâkıb*'da geçen ve İmam Hasan'dan rivayet edilen "*Ben de Resulullah gibi zehirlenerek öleceğim...*"(İbn Şehrâşûb 1956:8) hadisinden hiç bahsetmemişlerdir. Bilakis bu konunun üzerini örtmeye çalışmışlardır. Halbuki Allah Hz. Muhammed'i hem peygamberlikle hem de diğer peygamberlere de verilen şehitlik mertebesi ile şereflendirmiştir.(el-Beyâtî, t.y.:70-74)

İlk dönem İmâmî kaynaklar arasında, Hayber'de savaştan sonra Yahudi bir kadının kendisi için vermiş olduğu ziyafete iştirak eden Hz. Peygamber'in zehirli yemeği yiyip yemediği konusunda ihtilaf

¹ İmâmiyye Şîa'sı Kelâm'ının kurucu müelliflerinden ilk olarak Şeyh Sadûk, el-İ'tikâdât adlı eserinde İmâm Hasan'ın "Bizler ya kılınla ya da zehirlenerek öldürüleceğiz" rivayetini naklederek bütün imamların öldürüldüğünü iddia etmiş ve bu şekilde inanmanın itikadî vecibe olduğu savunmuştur. Bkz. Şeyh Sadûk, el-İ'tikâdât, s.101.

olmasının yanı sıra, hadisenin cereyanı ile ilgili rivayetlerde de farklılıklar bulunmaktadır. Söz konusu hadise ile ilgili bilgi, geniş olarak en erken, on birinci İmam Hasan el-Askerî'ye nisbet edilen *et-Tefsîr* adlı eserde yer almaktadır. İmam'ın '*Zehirli Kuzu Butunun Nebi ile Konuşması*' başlığı altında naklettiği rivayette, Hz. Peygamber Hayber'i fethettikten sonra Medine'ye döneceği sırada, yanına Yahudi bir kadının geldiği ve kendisine iman ettiği bildirilir. Kadın, yanında getirmiş olduğu zehirli kuzu yemeğini ona takdim ederek, bunu kendisi için adadığını söyler. O sıra Hz. Ali ve el-Berâ b. Ma'rûr da Hz. Peygamber'in yanında bulunuyordu. Hz. Peygamber yemeğe başlamak için ekmek getirilmesini beklediği esnada el-Berâ ağzına bir lokma atarak yemeğe başlar. Hz. Ali, el-Berâ'ya müdahale eder ve Hz. Peygamber'den önce yemeğe başlamaması konusunda onu uyararak; '*Hiçbir konuda Resulullah'tan önce başlanılmaz. Dikkat et! Bu yemeği getiren bir Yahudi'dir, onun durumunun ne olduğunu bilmiyoruz*' der. el-Berâ ise Hz. Ali'nin uyarılarına aldırmaz etmeden yemeğe devam eder. O sırada kuzunun butu dile gelir ve şöyle der: "*Ya Resulallah, ben zehirliyim.*" Aniden el-Berâ ölüm krizine girer ve oracıkta ölür. Hz. Peygamber derhal kadını getirtir ve ona neden böyle bir şey yaptığını sorar. O da şöyle cevap verir: "*Sen benim babamı, kardeşimi ve eşimi öldürdün. Eğer sen kral isen senden intikam almak istedim; yok peygamber isen zaten sana bir şey olmayacaktı.*" Hz. Peygamber de onu tasdik eder ve şöyle söyler: "*el-Berra benim iznimle yemiş olsa idi ona bir şey olmazdı.*" Daha sonra Hz. Peygamber, aralarında Selman el-Fârisî, Mikdad b. Esved, Ebû Zerr el-Ğîfârî, Suheyb er-Rûmî, Bilal el-Habeşî ve Ammar b. Yâsir gibi sahabenin ileri gelenlerin bulunduğu bir grubu yemeğe davet eder. Hz. Ali ile birlikte hepsi zehirli yemeği doyuncaya kadar yerler ve üzerine su içerler. Bu arada tutuklanan Yahudi kadın bir gün sonra serbest bırakılır ve o da Müslüman olur.(el-Askerî 1989:177-80; İbn Şehrâşûb 1956:128; el-Meclisî 1983a:318)

Hadise ile ilgili diğer bir rivayet er-Râvendî'nin (ö.301/913) *el-Harâic*'inde yer almaktadır. Olayın kısaca aktarıldığı bu rivayete göre, Abdullah b. Meşkum'un karısı Hz. Paygamber'e zehirlenmiş bir kuzu yemeği getirir. O sırada yanında olan Bişr b. el-Berâ b. Azeb ile beraber yemeğe başlarlar. Hz. Peygamber, ağzına aldığı lokmayı çiğnemedi tükürür ve yanındakilere '*Bu kuzu, kendisinin zehirli olduğunu bana bildirdi*' der. Bişr ise o esnada ağzına almış olduğu lokmayı yutmuş olduğundan oracıkta ölür. Daha sonra Hz. Peygamber, kadına neden böyle bir işe kalkıştığını sorunca, kadın önceki rivayette geçen aynı gerekçeleri sıralar ve ardından Müslüman olur.(el-Meclisî 1983a:232; er-Râvendî 1999a:509, 1999b:313)

Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*'sinde bu hadiseyi daha farklı nakleder. İmam Ali'ye nisbet ettiği bir rivayete göre, Hayber fethinden sonra Yahudiler Hz. Peygamber'i öldürmek için kendi aralarında karar alırlar ve bu iş için Abde isimli Yahudi bir kadını görevlendirirler. Bunun üzerine Abde, bir kuzu keser ve pişirdikten sonra yemeğe zehir katar. Önce Yahudi ileri gelenlerinden bir grup adamı evinde toplar, sonra Rasulullah'ın yanına gelip; '*Ya Muhammed, Yahudi liderler evimde toplandı, komşuluk gereği seni ve arkadaşlarını ağırlamak isterim*' diyerek onu yemeğe davet eder. Hz. Peygamber de yanında Hz. Ali, Ebû Dücâne, Ebû Eyyûb, Sehl b. Huneyf ve muhacirden bir grubu yanına alarak Yahudi kadının evine gider. Kadın, içinde kuzu yemeğinin olduğu sofrayı serdiğinde orada bulunan Yahudi liderler zehrin ağır kokusundan burunlarını tıkırlar. Dışarı çıkmak üzere ayaklandıklarında Hz. Peygamber onlara; '*Oturun!*' deyince, onlar; '*Bizi bir peygamber ziyaret edince yanında durmamız uygun düşmez*' diyerek dışarı çıkarlar. Daha sonra sofradaki pişmiş kuzu konuşur ve zehirli olduğunu Hz. Peygamber'e bildirir. Sonra Cebrail gelip Hz. Peygamber'e zehirden koruması için bir dua öğretir ve Hz. Peygamber ile yanında bulunan sahabe o duayı okuyarak yemeği yerler. Yemek yenildikten

sonra da Hz. Peygamber onlara hacamat yapmalarını emreder.(el-Meclisî 1983a:395; es-Sadûk 1999:294)

Yukarıdaki rivayetleri kısaca derleyen (ö. 489/1096) İbn Şehrâşûb, Hz. Peygamber'den önce yemeğe başladığı için Allah, Bişr b. el-Ma'rûr'un canını aldığı ifade ettikten sonra devamında Hz. Peygamber'in zehirden öldüğüne dair şu rivayeti zikreder:

Rivayet edildiğine göre Yahudi bir kadın olan Zeyneb bint el-Hâris, Hz. Peygamber'i zehirledi. O gün yemek yiyenlerden biri Bişr b. el-Bera b. el-Ma'rur'du. Bişr'in annesi, ölüm döşeginde olan Peygamberimizin yanına gittiğinde Hz. Peygamber ona şöyle dedi: 'Ey Bişr'in annesi, oğlunla beraber yediğim yemek hâlâ bana acı çektiriyor ve son zamanlarda bu acı neredeyse şah damarımı koparacak...' (İbn Şehrâşûb 1956:91)

Son olarak İbn Şehrâşûb Urve b. ez-Zübeyr'den gelen bir rivayete dayanarak Hz. Peygamber'in zehirlendikten sonra üç yıl, bazı rivayetlerde dört yıl yaşadığını ve zehrin acısından dolayı öldüğünü ifade eder."(İbn Şehrâşûb 1956:92)

İmam Hasan el-Askerî'nin ashabından olan es-Saffâr'ın İmam Sadık'a dayandırdığı rivayete göre ise, Hz. Peygamber, Yahudi kadının zehirli yemeğinden çokça yedikten sonra kuzunun buttu, kendisinin zehirli olduğunu ona haber vermiştir. Peygamberimiz o anda yemeyi bırakmışsa da, daha sonraki zamanlarda yediği zehrin acısından kurtulamamış ve zehrin etkisinden ölmüştür.(es-Saffâr 1983:523) Yine Saffâr'ın aktarmış olduğu başka rivayette Hz. Peygamber hasta yatağında iken öleceği sırada şöyle demiştir: "*Hayber'de yemiş olduğum yemek ciğerimi parçaladı. Bizden hiçbir nebi veya vasi yoktur ki şehit olmasın.*"(el-Meclisî 1983a:405; es-Saffâr 1983:523) İbn Şehrâşûb da İmam Sadık'a nisbet ettiği bir rivayete dayanarak Hz. Peygamber'in zehirlenerek şehit olduğuna işaret etmiştir Bu rivayete göre İmam Hasan şöyle demiştir: "*Ben de Resulullah gibi zehirlenerek öleceğim. Beni, eşim Ca'de öldürecektir.*" Kendisine 'Neden ona engel olmuyorsun?' şeklinde yöneltilen soruyu 'Bizim kaderimiz bu yönde yazılmıştır önüne geçemeyiz.' diyerek cevaplamıştır.(es-Sadûk 1993:100) (İbn Şehrâşûb 1956:175; el-Meclisî 1983b:153; er-Râvendî 1999a:241)

Bütün imamların şehit olduğu görüşünü savunan Şeyh Sadûk, eserinde yer verdiği şehit olanların listesinde Hz. Peygamber'in adını da zikretmiştir. Bu anlamda diğer imamlarda olduğu gibi Hz. Peygamber'in şehit olduğu iddiası ilk olarak Şeyh Sadûk'a dayanır.(es-Sadûk 1993:100) Son dönem müelliflerin, konu ile ilgili atıfta bulunduğu diğer bir âlim olan Şeyh Müfid (ö. 413/1022) ise, *el-Mukni'a* adlı eserinde Peygamberimizin şehit olduğunu ifade ederken;(el-Müfid 1989:456) *Tashihû'l-İtikâdât* adlı eserinde vermiş olduğu Ehl-i Beyt imamlarından şehit olanların listesinde Hz. Peygamber'in ismini zikretmemiştir. Müfid, bu eserde imamlardan şehit olanları saydıktan sonra, Şeyh Sadûk'a atıfta bulunarak; '*Bu saydığım imamlar dışında diğer imamların şehit olduğuna dair elimde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.*'(el-Müfid 1989:131) diyerek Hz. Peygamber'in şehit olduğundan emin olmadığına işaret etmiştir. Yine et-Tûsî de *et-Tehzîb* adlı eserinde Hz. Peygamber, için 'zehirlenerek şehid oldu.' ifadesini kullanırken;(et-Tûsî 1969:20) Hz. Peygamber'in ölüm anı ile ilgili bilgilere geniş yer verdiği *el-Emâlî* adlı eserinde '*vefat etti*' ifadesini kullanmakla yetinmiştir.(et-Tûsî, 1493:168) Diğer taraftan el-İrbilî ve et-Tabersî gibi müelliflerin Ehl-i Beyt imamlarının sîretine dair yazmış oldukları eserlerinde bu konulara girilmemiş, Hz. Peygamber'in ölümü ile ilgili bahislerinde sadece '*vefat etti*' demekle yetinilmiştir.(el-İrbilî t.y.:60; et-Tabersî 1996:83)

Muasır müelliflerden Murtezâ el-Âmilî, Hz. Peygamber'in hayatı ile ilgili yazmış olduğu hacimli eserinde yukarıdaki zehirlenme vakasını ve Hz. Peygamber'in vefatı konusunu geniş olarak ele almıştır. Konu ile ilgili rivayetlerin problemliliğini ve çoğunun raviler yönünden sıhhatli olmadığını ifade eden el-Âmilî, rivayetler çelişkili oldukları için bunların metin yönünden de tenkide tabi tutulması gerektiğini söylemiş ve rivayetlerle ilgili eleştirilerini özetle şu şekilde sıralamıştır.

1. Rivayetler, yediği zehirden dolayı ölen sahabinin kimliği ile alakalı birbirinden farklı bilgiler vermektedir. Bir rivayette bu kişinin el-Berâ b. el-Ma'rûr, diğerinde Bişr b. el-Berâ b. el-Ma'rûr olduğu ifade edilirken, diğer bir rivayette de Bişr b. el-Berâ b. el-Azib olduğu zikredilmektedir.
2. Hz. Peygamber'in yemeği yiyip yemediği de belirsizdir. Bir rivayette doyuncaya kadar yediği, başka bir rivayette ise sadece ağzına bir lokma aldığı ve çiğnedikten sonra tükürdüğü anlatılmaktadır.
3. Bir rivayette zehirli olan kuzu budunun Hz. Peygamber'in yemeğe başlamadan önce konuştuğu ifade edilirken; diğer rivayette yemek esnasında konuştuğu hatta başka bir rivayette doyduktan sonra konuştuğu ifade edilmektedir.
4. İmam Hasan el-Askerî'ye nisbet edilen et-Tefsîr'deki rivayette hadisenin Medine'de olduğu anlatılırken, diğer rivayetlerde Hayber'de meydana geldiğini bildirilmektedir.
5. Yine et-Tefsîr'deki rivayette İmam Ali, yemeğin zehirli olduğundan şüphelenirken, Hz. Peygamber'in bunu fark edememesi de dikkate değerdir. Ayrıca yemeğin daha önceden zehirli olduğu bildirilip el-Berâ'nın uyarılmaması da ayrı bir çelişkidir.
6. Rivayetlerde, Hz. Peygamber ile beraber yanında bulunan arkadaşları da zehirli yemekten yemiştirler. Hz. Peygamber yediği yemekten zehirlenip dört yıl sonra vefat ederken, orada bulunan arkadaşlarından bir kısmı nasıl olur da Hz. Peygamber'den sonra yirmi yıla kadar yaşayabilmiştir.
7. Şeyh Sadûk'tan aktarılan rivayette, Hz. Peygamber, zehirli yemekten korunması için, Cebraîl'in kendisine öğrettiği duayı okuyarak yemeği yemiştir. Oysa müellif, el-İ'tikâdât adlı eserinde Hz. Peygamber'in Hayber'de yemiş olduğu zehirden dolayı şehit olduğunu ifade etmektedir. (es-Sadûk 1993:100) Bu durumda zehirden korunması için Hz. Peygamber'e öğretilen duanın, onu zehirin etkisinden koruyamamasını nasıl yorumlamak gerekir? (el-Âmilî 2005:182-83)

el-Âmilî yapmış olduğu bu eleştirilerden yola çıkarak Hz. Peygamber'in, Hayber'deki zehirlenmeden dolayı ölmüş olmasının şüpheli olduğunu söylemektedir. Hz. Peygamber'in şehit olduğunu savunan diğer bir müellif et-Tâî, bu konu ile ilgili yazmış olduğu eserinde Hz. Peygamber'in Hayber'de yediği zehirden dolayı şehit olduğuna dair iddiaları da aynı gerekçelerle tenkit eder ve reddeder. (et-Tâî 1998:120) Yine el-Beyâtî, Hz. Peygamber'in zehirlendikten sonra bu zehir ile dört yıl yaşamasının tıbben mümkün olmadığını ve bu sebeple onun Hayber'de yediği zehirden dolayı şehit olduğuna dair rivayetlerin tenkide tabi tutulması gerektiğini ifade eder. (Beyâtî, t.y.:70-74)

Yukarıda müelliflerin itirazı Hz. Peygamber'in öldürülmüş olmasına değildir, Hz. Peygamber'in Hayber'de yediği zehirden dolayı vefat etmiş olmasınadır. Nitekim aynı müellifler, Hz. Peygamber'in Hayber'de zehirlendiğine dair rivayetleri eleştirdikten sonra sözü Hz. Peygamber'i kimin öldürdüğüne getirirler. Dönemin hakim güçlerinin tarihi gerçeklerin günümüze ulaşmasını engellediklerini iddia ederek, o dönemin tarihi kaynaklarının satır araları farklı bir bakış açısı ile okunduğunda Hz. Peygamber'i kimin öldürdüğüne hakikate ulaşabileceğini ifade ederler. Onlara göre, Hz. Peygamber'in ölümü ile ilgili olarak, son anlarını anlatan rivayetler titizlikle incelendiğinde onun planlı bir şekilde öldürüldüğü sonucuna rahatlıkla ulaşılabilir. Bu şekilde yapmış oldukları girizgahtan sonra, İmâmiyye'nin, çoğu zaman aşına olduğumuz mezhebi perspektifi ile karşılaşırız.

Buna göre, tarihte yaşanan acı tecrübeler ve Ehl- Beyt'e yapılanlar dikkate alındığında, Ali'nin halifelliğini gasb edenler ile Hz. Peygamber'i devirip ve onu zehirleyerek öldürmeyi planlayanların aynı kişiler olduğu ihtimalini akıllara getirmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'in Hayber'de zehirlendiğine dair malumatın da bu hakikati gizlemek için uydurulmuş rivayetler olduğu kuvvetli bir ihtimal olarak görülmelidir.(el-'Âmilî 2004:170-75, 2005:190-97; et-Tâî 1998:114-50, t.y.:72-85)

Bu vahim iddialarını, tarihi rivayetlere dayanarak ispat etmek mümkün olmadığından söz konusu müellifler, iddialarını konu ile ilgili olmayan rivayetlerde buldukları bir takım ipuçları ile desteklemeye çalışmışlardır. Örneğin el-Amilî 'Peygamber'i Müslümanlar mı Öldürdü?' başlığı altında, bazı işaretlerin havi olduğunu düşündüğü rivayetleri bir araya getirmiştir. İlk olarak bazı rivayetlerin açık bir şekilde Hz. Peygamber'in eşleri tarafından zehirlendiğine işaret ettiğini ifade eden el-Âmilî, Hz. Hasan'ın *Menâkıb*'ta zikredilen '*Ben de ceddim Resulullah gibi şehit olacağım... Beni eşim Ca'de zehirleyecek.*' (İbn Şehrâşûb 1956:175) hadisini kanıt gösterir. Ona göre Hz. Hasan '*Beni eşim Ca'de zehirleyecek*' ifadesi ile Peygamberimizin eşleri tarafından zehirlendiğine işaret etmiştir. Aksi takdirde, beni eşim zehirledi, demekle yetinebilirdi. Fakat Hz. Hasan, kendi ölümünü Hz. Peygamber'in ölümüne benzeterek kendisinin de, Hz. Peygamber gibi, eşi tarafından öldürüleceğini ima etmiştir.(el-'Âmilî 2004:173, 2005:93)

İkinci olarak da el-Âmilî, İmam Ca'fer'in 'Muhammed yalnız bir elçidir. Ondan önce birçok peygamber gelip geçmiştir. Eğer o ölür veya öldürülürse dininizden vaz mı geçeceksiniz?' (Âl-i İmrân, 144) ayeti ile ilgili yaptığı yorumu örnek gösterir. (el-'Ayyâşî 1959:200; el-Meclisî 1983a:20) İmam Ca'fer bu ayetin tefsirini yaparken şöyle demiştir: "Nebi'nin öldüğünü veya öldürüldüğünü mü zannediyordunuz? O ölmeden önce zehirlenmişti. Onu iki kişi zehirledi." (el-'Ayyâşî 1959:200; el-Meclisî 1983a:20) İlk dönem Şîî müfessirlerinden el-Ayyâşî'nin (ö.320/932) naklettiği bu hadisin ravisi Abdussamed b. Beşir, rivayetin devamında şöyle demiştir: "İmam Ca'fer'in bu sözünün üzerine, biz de o iki kadın (Hz. Aişe ve Hz. Hafsa) ve babaları(Hz.Ebu Bekir ve Hz. Ömer) insanların en şerlileridir, dedik." (el-'Ayyâşî 1959:200; el-Meclisî 1983a:20) Yine es-Sâfi'de söz konusu ayet ile ilgili yaptığı tefsirinde bu hadise yer vermiş ve devamında da 'Allah o ikisinin babasına lanet etsin' (Feyzu'l-Kâşânî 1994:359) şeklinde bir ifade kullanmıştır.

Hız. Peygamber'in yakınları tarafından zehirlendiğine dair bu iddiayı, Ayyâşî'nin dışında İmâmîyye'nin muteber âlimlerinden el-Meclisî de dile getirmektedir. Eserinin çeşitli bölümlerinde bu iddialara değinen müellif son olarak ilgili bütün rivayetleri "*Hız. Peygamber'in Yıkanması ve Defni*" başlığı altında bir araya getirir ve Hayber'deki zehirlenme ile alakalı rivayetleri cem ederek, şu sonuç olarak şöyle der: "*Peygamber'in bu iki zehirlenme vakasından dolayı şehit olmuş olması muhtemeldir.*" (el-Meclisî 1983a:318, 1983b:153, 1983c:20-21, 1983d:320)

el-Beyâtî de el-Ayyâşî'nin tefsirindeki İmam Ca'fer'in hadisine yer verir ve bu hadiste Peygamberimizin eşleri tarafından zehirlendiğine dair birçok işaretin olduğunu iddia eder. Ona göre İmam Ca'fer, Al-i İmran suresindeki '*Eğer ölür veya öldürülürse*' ifadesini, Peygamberimizin eşleri tarafından öldürüldüğünün delili olarak görmüştür. İmam Ca'fer'e göre ayette şu kastedilmiştir: "*Peygamber'in şehit olmasını yadırgamayın! Sonra Peygamber'in yakınları tarafından öldürülmüş olmasını da yadırgamayın!*" Yine el-Beyâtî, İmam Ca'fer'in bu ayet ile ilgili yapmış olduğu tefsirinde geçen *سمتاه* (o ikisi zehirledi) sözcüğündeki ikili şahıs zamirinin, Tahrim suresinde bahsedilen iki kadından kinaye olduğunu iddia eder. Yani İmam Ca'fer'in hadisinde geçen *سمتاه* fiilindeki iki kişi

ile, surede geçen تتوبا (ikiniz tövbe ederseniz), قلوبكما (ikinizin kalpleri) sözcüklerindeki iki kişi kastedilmektedir. Bu iki kişi de Hz. Aişe ile Hz. Hafsa'dır.(t.y.:88)

Tahrir suresindeki "iki kadın" ifadesinin geçtiği ayetin tamamı şöyledir:

"Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. Fakat eşi, o sözü başkalarına haber verip Allah da bunu Peygamber'e açıklayınca, Peygamber bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu ona haber verince eşi: Bunu sana kim bildirdi? dedi. Peygamber: Bilen, her şeyden haberdar olan Allah bana haber verdi, dedi. Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz, (yerinde olur). Çünkü ikinizin kalpleri sapmıştı. Ve eğer Peygamber'e karşı birbirinize arka verirseniz bilirsiniz ki onun dostu ve yardımcısı Allah, Cebrail ve müminlerin iyileridir. Bunların ardından melekler de (ona) yardımcıdır." (Tahrîm, 3-4)

el-Âmilî, son olarak, konu ile ilgili İmam Ca'fer'e nisbet edilen bir rivayet aktarır. Ayette zikredilen 'sır'ın ne olduğuna açıklık getiren bu rivayeti müellif, el-Hüseyin b. Ulvân ed-Deylemî'ye isnad ederek, İmam Ca'fer'in şöyle dediğini nakleder:

"Hz. Peygamber kendisinden sonra yerine kimin olacağını eşlerinden birine (sır olarak) bildirir. O eşi de arkadaşına söyler. Onun arkadaşı da babasına söyler. Ve bunlar Hz. Peygamber'i zehirlemek üzere bir araya gelirler. Allah da onların bu (suikast girişimini) ayetle Peygamber'ine bildirir. Peygamberimiz onları öldürmeye yeltendiğinde, onlar da yemin ederek inkâr ederler. Allah da bunun üzerine 'Ey Kâfirler bugün özür dilemeyin! (Tahrîm, 7) ayetini indirir.'"(el-'Âmilî 1990:168, 2005:194)

Yukarıdaki rivayet ile ilgili referans olarak gösterilen tek kaynak *es-Sîratü'l-Müstakîm* adlı eserdir. Hicri dokuzuncu asırda yazılmış olan bu eserin sahibi Ali b. Yûnus el-Âmilî, (ö. 877/1472) rivayeti senetsiz olarak nakletmiştir. Ayrıca bu rivayeti hadis olarak eserlerinde yer veren müellifler, hadisin ravisi olarak takdim ettikleri el-Hüseyin b. Ulvân ed-Deylemî'nin kim olduğu hakkında da bilgi vermemişlerdir.(el-'Âmilî 1990:168, 2005:194; el-Meclisî 1983a:246) Bu sebeple rivayetin Hadis Usûlü İlmi açısından itibara alınması mümkün değildir. Nitekim Hz. Peygamber'in yakınları tarafından öldürülmüş olabileceğini iddia eden diğer müellifler de bu rivayette değinmemişlerdir. Bununla birlikte ed-Deylemî'nin İmam Ca'fer'den aktardığı bu rivayete göre Hz. Peygamber'in eşleri, suikast girişiminde başarısız olmuşlardır. Peygamberimizin eşleri tarafından zehirlenmiş olabileceğine dair muhtemel iddia ile çeliştiğinin farkında olan el-Âmilî, yine bu iddiasının arkasında durur ve çelişkiyi şöyle düzeltmeye çalışır:

Peygamberimizin eşleri ilk suikast girişiminde başarısız olmaları onların bir daha bu işe kalkışmayacağı anlamına gelmez. İlkinde başarısız olup ikincisinde bu suikastı gerçekleştirmiş olmaları muhtemeldir. Yine Allah'ın ilk teşebbüslerini Peygamberimize bildirerek Müslümanlara peygamberimizin sonradan eşleri tarafından öldürüleceğine işaret etmiş olması da muhtemeldir.(el-'Âmilî 2005:195)

Görüldüğü gibi el-Âmilî, senedi olmayan tek rivayete dayanarak iddiasını ihtimaller üzerine bina etmeye çalışmıştır. Hz. Peygamber'in eşleri tarafından zehirlendiğini açık bir şekilde ifade eden söz konusu tek rivayet üzerinden iddiasını temellendirmeye çalışsa da Peygamberimizin şehit olduğunu savunan diğer müellifler bu rivayete hiç değinmemişlerdir. Bunun sebebi ise muhtemelen el-Âmilî tarafından delil olarak gösterilen bu rivayete göre eşlerinin Hz. Peygamber'i öldürememiş olmalarıdır. Dolayısıyla bu rivayet itibara alınsa idi, Hz. Peygamber eceli ile ölmüş olacaktı.

Bunun yanında, Tahrir suresinde geçen 'sır' ile ilgili kastedilenin Hz. Peygamber'den sonra kimin halife olacağı ile alakalı bir husus olduğuna dair iddialar da ilk dönem müellifleri tarafından dikkate alınmamıştır. Nitekim söz konusu iddialara *el-Mesâilu'l-Ukberiyye* adlı eserinde yer veren Şeyh

Müfid, devamında cumhurun asıl görüşünü zikreder. Cumhurun görüşü ise Sünnî kaynaklarda yer alan söz konusu ayetin nüzul sebebi ile ilgili nakledilen rivayete dayanmaktadır.(1993:77-78) İbn Abbas'dan gelen bu rivayette şöyle denmektedir:“*Hafsa, Aişe'nin gününde iken Hz. Peygamber'i Mâriya ile birlikte görür ve her ne kadar Peygamberimiz bu durumu kimseye söylememesi hakkında onu tembihler ise de o, gördüklerini Aişe'ye anlatır. Bunun üzerine Allah vahiyle bu durumu Resulü'ne bildirir.*”(el-Bahrânî 1994:419; Feyzu'l-Kâşânî 1994:359; el-Kummî 1982:375; et-Tûsî 1988:43)

Ayrıca el-Âmilî, iddiasını temellendirememesinden olsa gerek, Hz. Peygamber'in eşleri ve yakın arkadaşları ile ilgili ithamlarından sonra şunları söyler: *Söz konusu bu iddiaların her biri ihtimal dahilindedir; asıl hakikatin ise Hz. Peygamber'in şehit olduğudur.*(el-'Âmilî 2005:196) Aynı temkini göstermeyen el-Beyâtî ise, bu iddiaların ihtimal ötesinde bir hakikat olduğunu ifade eder ve rivayetlerdeki tenakuzları gidermek için şu şekilde cem yoluna gider: “*Peygamberimiz birkaç defa zehirlenmiştir, en sonunda da eşleri tarafından zehirlenmiştir ve bu sonuncusunda yediği zehir onu şehit etmiştir.*”(el-Beyâtî, t.y.:93)

Hilafetin Hz. Ali'ye verilecek olmasından dolayı Hz. Peygamber'in yakınları tarafından öldürülmek istendiğini ileri süren diğer bir müellif et-Tâî de Hz. Ali Peygamberimiz tarafından Gadîr-i Hum'da imam tayin edildikten sonra bu kişilerin sürekli Hz. Peygamber'i öldürmek için fırsat kolladıklarını iddia eder. Daha sonra bazı Sünnî kaynaklardaki Hz. Aişe'nin Peygamberimiz uykuda iken ona içirdiği ilaç ile ilgili rivayetleri² bu bağlamda yorumlayan müellif, Hz. Aişe'nin Hz. Peygamber'e vermiş olduğu ilacın zehirli olduğunu ve Peygamberimiz bunu anladığında etrafındaki bütün eşlerini kovduğunu, kimseye güvenmediğinden de yanında yalnız amcası Abbas b. Abdulmuttalib'i bıraktığını ileri sürer. Yine müellif, söz konusu bu kişilerin Hz. Peygamber'in defninde bulunmalarını da onların Hz. Peygamber'e olan nefretlerine bağlar.(et-Tâî 1998:155)

Bu aşamaya kadar her şeyin daha önceden kurgulanmış olduğunu iddia eden et-Tâî, Hz. Ömer'in, ilk vefat haberini aldığı esnadaki ‘*Muhammed ölmedi!*’ çıkışını da hilafeti ele geçirmek için hazırlanan planın bir parçası olarak görür. Ona göre Hz. Ömer bu çıkışla iki şeyi hedeflemiştir. Birincisi, halk arasında tedavülde olan ‘*Muhammed'i kim öldürdü?*’ şeklindeki oluşan soru işaretlerini gidermek ve Hz. Peygamber'in eceli ile ölmüş olduğu izlenimini vermek; ikincisi ise, bu tür çıkışıyla halkı oyalayarak o sırada Medine dışında olan Hz. Ebu Bekir'in gelip halife olmasını sağlamaktır. Ayrıca, Hz. Ebu Bekir'in Medine'ye varır varmaz doğrudan Beni Sakîfe toplantısına gitmesinin de bu iddiasını desteklediğini ifade eder. (et-Tâî 1998:157161)

et-Tâî'nin, söz konusu iddiasını destekleyecek kanıtları İmâmî kaynaklarda bulamadığından, hadiseyi anlatan Sünnî kaynaklı rivayetlerden ipuçları aramaya çalıştığı görülüyor. Öyle ki Hz. Peygamber'in eşleri tarafından öldürüldüğü önyargısı ile rivayetlere yaklaşan müellif, iddiasını temellendirmek için komplo teorileri üretmek sureti ile aşırı yorumlara başvurmak zorunda kalmıştır.

² Farklı varyantları bulunan söz konusu rivayet, muteber Sünnî kaynaklarda şöyle nakledilmektedir: Hz. Aişe şöyle anlatır: Resulullah hasta yatağında uyurken ağzına çiğnemesi için ilaç koyardık. O uykulu halinde ‘bana ilaç vermeyin!’ diye mırıldanırdı. Biz de bunu, ilacın acı olmasına ve hastalık refleksine yorardık. Bir defasında uyandığında ise ‘Bana kim bu ilacı içirdi?’ diye bize çıkıştı ve ‘Amcamın oğlu Abbas dışında kimse kalmaması herkes dışarı çıksın!’ dedi. Bkz. el-Buhârî, “*Cum'a*”, 68; Müslim, “*es-Selâm*”, 22. Rivayetin geçtiği diğer kaynaklar için bkz. Mustafa Asım Köksal, İslam Tarihi, xviii, s. 106.

Daha en başında Hz. Peygamber'in şehit olduğu konusunda İmâmiyye Şîasi'inde genel bir kabul olduğuna dair izlenim vermeye çalışan söz konusu müellifler, konu ile ilgili yeterince rivayetlerin bulunmamasını İmâmî âlimlerin bu meseleye ilgisiz kalmalarına yorarlar. el-Beyâtî'ye göre bu ilgisizliğin sebebi âlimlerin Hz. Peygamber'e öldürülmeyi yakıştıramamalarıdır. Halbuki Allah, Hz. Muhammed'i hem peygamberlikle hem de şehitlikle şereflendirmiştir. Hz. Peygamberimizin şehit olması garipsenecek bir durum değildir. (el-Beyâtî, t.y.:90)

İmâmî müelliflerin genelinin mesele ile alakalı ilgisizliği klasik dönemle sınırlı değildir. Günümüzde de Hz. Peygamber'in hayatının konu edinen eserlerde söz konusu iddianın ilgi gördüğü pek söylenemez. Örneğin el-Bahrâni, Hz. Peygamber'in vefatı ile alakalı yazmış olduğu '*Vefâtü'n-Nebî Muhammed*' adlı eserinde bu iddialardan hiç söz etmemiştir.(Bkz. el-Bahrânî 1994:94-125) Ca'fer Sübhânî, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*'sinde Hz. Peygamber'in son demlerinde yakalanmış olduğu bir hastalıktan dolayı vefat ettiğini nakletmektedir.(Sübhânî 2002:243) Yine Muhsin el-Emîn Hz. Peygamber'in ölmeden önceki hastalığına değinmiş, ancak şehit olduğuna dair bir ifade kullanmamıştır.(el-Emîn 1973:423)

SONUÇ

Birçok defa suikast teşebbüsüne maruz kalan Hz. Muhammed, siyer ve tarih kaynaklarının birçoğuna göre ömrünün sonlarına doğru yakalanmış olduğu sara hastalığından dolayı vefat etmiştir. Ayrıca hadis kaynaklarındaki, Hayber'in fethinden sonra yemiş olduğu yemekteki zehrin etkisi ömrünün sonuna kadar Hz. Peygamber'in yakasını bırakmadığı, en nihayetinde zehirden dolayı öldüğü ve dolayısı ile şehit olduğuna dair rivayetler de onun eceli ile öldüğü yönündeki genel kanaati değiştirmemiştir. Sünnî müelliflerin bu konu ile ilgilenmedikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Hz. Peygamber'in şehit olması veya eceli ile ölmüş olması bütün imamların şehit olduğuna savunan İmâmiyye Şîasi müelliflerini yakından ilgilendirmiş ve ilk asırlardan itibaren tartışılarak konu polemik haline gelmiştir. İlk dönem eserlerinde yer verilmeyen bu mesele Hicri üçüncü asrın önemli Şii ülemâsından olan Şeyh Sadûk tarafından gündeme getirilmiştir. Şeyh Sadûk, 'Bütün imamlar şehittir' şeklinde bir hadis rivayet ederek bütün imamlar ile birlikte Hz. Peygamber'in de şehit olduğunu iddia etmiştir. Sonraki dönemlerde Hz. Peygamber'in şehit olduğunu savunan müelliflerce, onun ölümü ile ilgili çeşitli spekülasyonlar üretilmiştir. Hz. Peygamber'in ölümüne tarihi bir vakia olarak bakılmamış, mezhebî öğretilerine göre şehit olması gerektiği savunulmuştur. Buna göre söz konusu rivayetler onun şehit olduğunu bildirmiş, ayrıca Hz. Peygamber'in şehadet gibi yüce mertebeden mahrum edilemeyeceğinden, kendisinin de bütün imamlar gibi şehit olduğuna inanılmıştır. Hz. Peygamber'in şehit olduğunu savunan İmâmî müelliflerin günümüzden geçmişe doğru tarih okumalarının ideolojik yönünün daha ağır bastığı görülmektedir. Birkaç sahabe dışında diğer sahabelerin Ehl-i Beyt'e düşman olduğu ve Hz. Ali'nin imamlığının gasp edildiği yönündeki inançları ve Hz. Peygamber'in ölümü ile ilgili tarihi okumalarına da yansımıştır. Öyle ki, Hz. Ali'nin imam olarak tayin edilmesini engellemek için, Ebu Bekir ve Ömer gibi Hz. Peygamber'in en yakın dostları tarafından öldürüldüğü ileri sürülebilmektedir. İçinde bulunulan zamandan geriye doğru tarihi anlama çabaları tarihi ideolojik okumaları da beraberinde getirmiştir. Tarih süreç içerisinde teşekkülünü tamamlayıp kurumsallaşan diğer mezheplerde olduğu gibi İmâmiyye Şîasi'nde da İslam Tarihi, sonradan inşa edilen inançlarına göre okunmuştur. Nitekim makalemize konu edindiğimiz

Hız. Peygamber'in ölümü örneğinde görüldüğü üzere, olayın tarihi gerçekliği göz ardı edilerek kurgular ve çeşitli spekülasyonlarla tarih adeta yeniden yazılmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- el-Âmilî, Ali b. Yûnus. 1990. *es-Sırâtu'l-Müstakîm ilâ Mustahikki't-Takdîm*. C. 3. Tahran: el-Mektebetü'l-Murtazâviyye.
- el-Âmilî, es-Seyyid Ca'fer Murtezâ. 2004. *Muhtasarun Müfidün Es'iletün ve Ecvibetün fi'd-Dîn*. C. 33. Kum: Merkezü'l-İslâmiyye li'd-Dirâsât.
- el-Âmilî, es-Seyyid Murtezâ. 2005. *es-Sahih min Sireti'n-Nebiyi'l-A'zam*. C. 33. Kum: el-Merkezü'l-İslamiyyeli'd-Dirâsât.
- el-Askerî, Hasan. 1989. *Tefsîru'l-İmâmi'l-Askeri*. Kum: Mehr.
- el-'Ayyâşî, Muhammed b. Mes'ûd. 1959. *Kitâbü't-Tefsîr*. Tahran: Mektebetü'l-İlmiyyeti'l-İslâmiyye.
- el-Bahrânî, es-Seyyid Hâşim. 1994. *el-Burhân fi Tefsîri'l-Kur'ân*. Tahran: Bünyâdî Bî'set.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b İsmâil b İbrâhîm Cu'fi. 1895. *Sahih-i Buhârî*. C. 1. Kahire: el-Matbaatü'l-Kübra'l-Emiriyye.
- Ca'fer. t.y. *Şehâdetü'l-Eimme*.
- ed-Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman. 1980. *Sünenü'd-Dârimî*. Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-'Arabî.
- Ebû İshak, İbrâhîm b Muhammed b Haris. 2018. *Kitâbü's-Siyer*. C. 1. Dımaşk: Dârü'l-Kalem.
- el-Emîn, es-Seyyid Muhsin. 1973. *A'yânü's-Şî'a*. Beyrut: Dârü't-Te'âruf.
- eş-Şeyh Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed en-Nu'mânî. 1993. *el-Mesâilü'l-'Ukberiyye el-Kâfiye*. Beyrut: Dârü'l-Müfid.
- Feyzu'l-Kâşânî, Muhammed b. Murtezâ. 1994. *Tefsîrüs-Sâfi*. C. 1. Beyrut: Menşûrâtu Müesseseti'l-A'lâmî.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi. 2011. *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*. İstanbul: Şa-to İlahiyat.
- el-Halebî, Ali b. Burhâneddîn. 1969. *Siretü'l-Halebî*. C. 3. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife.
- Hamidullah, Muhammed. t.y. *İslam Peygamberi*. C. 2. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b Muhammed eş-Şeybani Ahmed b. 1991. *el-Müsned*. Beyrut: Dârü'l-Fikr.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâleddîn. t.y. *es-Siretü'n-Nebevi*. C. 1. Kahire: Dârü'l-Kütübi'l-Misriyye.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâleddîn. t.y. *es-Siretü'n-Nebevi*. C. 2. Kahire: Dârü'l-Kütübi'l-Misriyye.
- İbn Kesîr, İsmail b. Ömer. 2003. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. C. 4. Riyad: Dârü'l-'Âlemi'l-Kütüb.
- İbn Sa'd, Muhammed Ebû Abdullah. t.y. *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*. C. 2.
- İbn Şehrâşûb, Müşirüddîn Ebû Abdullah. 1956. *Menâkıbü Âl-i Ebi Tâlib*. C. 1. Necef: Mektebetü'l-Haydariyye.
- el-İrbilî, Bahâuddîn Ali b. İsa. t.y. *Keşfü'l-Ğumme fi Ma'rifeti'l-Eimme*. C. 3. Beyrut: Dârü'l-Edvâ.
- Köksal, Mustafa Asım. 1984. *İslam Tarihi*. C. 5. İstanbul: Şamil Yayınevi.
- Kubat, Mehmet. 2014. *İslam Mezhepleri Tarihi*. İstanbul: Kitap Dünyası.
- el-Kummî, Ebû'l-Hasan Ali b. İbrahim. 1982. *et-Tefsîr*. Necef: Matba'atü'n-Necef.
- Lecnetü'l-Hadîs. 1959. *Mevsû'âtu Şehâdeti'l-Ma'sûmîn*. Kum: İntişârâtu Nûri's-Seccâd.
- el-Meclisî, Muhammed Bâkır. 1983a. *Bihârü'l-Envâr el-Câmi'a li Düreri'l-Eimmeti'l-Ethâr*. C. 15. Beyrut: Müessesetü'l-Vefâ.
- el-Meclisî, Muhammed Bâkır. 1983b. *Bihârü'l-Envâr el-Câmi'a li Düreri'l-Eimmeti'l-Ethâr*. C. 45. Beyrut: Müessesetü'l-Vefâ.
- el-Meclisî, Muhammed Bâkır. 1983c. *Bihârü'l-Envâr el-Câmi'a li Düreri'l-Eimmeti'l-Ethâr*. C. 28. Beyrut: Müessesetü'l-Vefâ.
- el-Meclisî, Muhammed Bâkır. 1983d. *Bihârü'l-Envâr el-Câmi'a li Düreri'l-Eimmeti'l-Ethâr*. C. 49. Beyrut: Müessesetü'l-Vefâ.
- el-Müfid, eş-Şeyh Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed en-Nu'mânî. 1989. *el-Mukni'a*. Kum: Müessesetü'n-Neşri'l-İslami.
- el-Müfid, eş-Şeyh Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed en-Nu'mânî. t.y. *Tashihu'l-İ'tikadât*. Beyrut: Dârü'l-Müfid.
- er-Râvendî, Kutbuddîn Said b. Hibetullah. 1999a. *el-Harâic ve'l-Cerâih*. Kum: Müessesetü'l-İmâmi'l-Mehdî.

- er-Râvendî, Kutbuddîn Said b. Hibetullah. 1999b. *Kasasü'l-Enbiyâ*. Meşhed: Mecme'ü'l-Buhûsü'l-İslâmiyye.
- es-Sadûk, Ebû Ca'fer Muhammed b. Alî. 1993. *el-İ'tikâdât fi Dîni'l-İmâmiyye*. Beyrut: Dârü'l-Müfid.
- es-Sadûk, Ebû Ca'fer Muhammed b. Alî. 1999. *el-Emâlî*. Kum: Müessesetü'l-Bi'set.
- es-Saffâr, Muhammed b. Hasan el-Kummî. 1983. *Besâirü'd-Derecât*. Tahran: Menşûrâtü'l-İ'lâmî.
- Sübhânî, Ca'fer. 2002. *es-Sîretü'l-Nebeviyye*. Dârü'l-Edvâ: Beyrut.
- et-Tabersî, Ebû Ali el-Fadl b. el-Hasan. 1996. *İ'lâmü'l-Verâ bi A'lâmi'l-Hüdâ*. C. 1. Kum: Müessesetü Âl-i Beyt.
- et-Tâî, Neccâh. 1998. *İğtiyâlü'n-Nebî*. Beyrut: Dârü'l-Hüdâ.
- et-Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hasan b. Ali. 1493. *el-Emâlî*. Kum: Dârü's-Sekâfe.
- et-Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hasan b. Ali. 1969. *et-Tehzîbü'l-Ahkâm fi Şerhi'l-Mukni'a*. C. 2. Tahran: Dârü'l-Kütübi'l-İslâmiyye.
- et-Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hasan b. Ali et-Tibyân fi Tefsîri'l-Kur'ân. 1988. *et-Tibyân fi Tefsîri'l-Kur'ân*. C. 10. Beyrut: Mektebetü'l-İ'lâmî'l-İslâmiyye.